

Richard Dawkins'in "Tanrı Yanılgısı" Kitabındaki Mantık Yanılışları

Logic Errors in Richard Dawkins' Book "The God Delusion"

SONNUR GÜNAYDIN ASAN*

Geliř ve Kabul Tarihi: 10.05.2020/24.06.2020

Öz: Günümüzde, dünya üzerinde yaygınlaştırılmaya çalışılan akımlardan biri de ateizmdir. Bu çalışmada, ateizmi güncel ve doğru olarak anlattığı bazı kişilerce kabul edilen Richard Dawkins'in "Tanrı Yanılgısı" adlı kitabı incelenmiştir. Kitap, mantık yanışları açısından irdelenerek akli delillere uygun olup olmadığı ortaya konmaya alışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Richard Dawkins, Mantık Yanılışları, Tanrı Yanılgısı.

Abstract: Today, one of the world currents are also trying to spread atheism. In this study, Richard Dawkins' book "The God Delusion", which is accepted by some people who describe atheism as up-to-date and correct, is examined. The book has sought to demonstrate compliance with reasonable evidence examined in terms of logic errors. Log in and were informed about the methods and resources in the preamble of the work consists of three parts.

Keywords: Richard Dawkins, Logic Fallacy, The God Delusion.

* Öğretmen, Samsun İlkadım 15 Temmuz Şehitler İmam Hatip Ortaokulu
sonnurhoca55@gmail.com <https://orcid.org/0000-0003-3799-3934>

Giriş

Geçmişten günümüze “Tanrı’ya inanmama” dendiğinde akla ilk gelen kavram ateizmdir. Ateizm veya Tanrıtanımazlık, Yunancada olumsuzluk bildiren “a” ön ekiyle, Tanrı anlamına gelen theosun birleşiminden doğmuş olan Tanrı’nın ya da Tanrı’ların var olmadığı inancına dayanan felsefe akımı olarak karşımıza çıkar.¹ Ateizm kavramı felsefi bir bakış açısını ifade etmenin yanında, belli bir yaşam tarzını ve davranış biçimini de dile getirmektedir. Bu anlayışı benimseyenlere de ateist denir. Ateizm tarihte Teizm’e kıyas ile çok yaygın olmasa da eski dönemlerden itibaren günümüze kadar var olan bazı filozoflarca da dile getirilen önemli bir akımdır.²

İlk çağda ve antik Yunanda ortaya çıktığı bilinen ateizm Tanrı’nın reddi olarak değil bir çeşit inançsızlık olarak algılanmıştır. Ortaçağa gelindiğinde ise, ontolojik, epistemolojik ve etik gibi felsefenin kendisine konu edindiği hemen her alanda monoteistik dinlerin teolojilerinin özellikle de Hristiyanlığın teolojisinin etkisi ve insiyatifi kendisini ortaya koymuştur. Her ne kadar bu dönemde Hristiyan dünyasında kiliseye ve kilise öğretilerine karşı içten içe bir nefret ve tepki oluşmuşsa da bunlar gizlilikten kurtulamamış ve kendilerini açıkça ifade etme imkânı bulamamışlardır.³

Yirminci yüzyıla gelindiğinde ise, ateizm adına ortaya pek çok şey konmuş, konuşulmuş yazılmış ve çizilmiştir. Özellikle son dönemlerde ateizm ya da popüler adıyla “Yeni ateizm” adına yapılan şeylerin çoğunluğu ne yazık ki tutarlı ve insafli fikri tartışmalar olmak yerine, birer ateizm retoriği haline gelen ideolojik söylemler olmuştur. Yakından bakıldığında ortaya çıkan şeylerin daha ziyade ideolojik bilim, ideolojik felsefe ve ideolojik ateizm olduğu görülmektedir.⁴ “Yeni ateizm”in ortaya çıktığı yıl 2006 dır (yeni ateizm kavramı ilk olarak *wired* dergisi tarafından Kasım 2006 da kullanılmıştır). “Yeni ateizm”in temelinde Tanrı diye bir şeyin, yani var olan her şeyin ebedi ve sonsuz bir kaynağı olmadığı inancı yatmaktadır. Bu, diğer argümanların

¹ Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 2010, s. 153.

² İsmail Karagöz, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015, s. 42.

³ Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, s. 153.

⁴ Karagöz, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 42.

çoğunun bir anlam taşıyabilmesi için doğruluğunun kanıtlanması gereken kilit inançtır. Ancak, yeni ateistler bu inancı kanıtlayamadıkları gibi aynı zamanda Tanrı'nın var olup olmadığı sorusuyla alakalı olguları göz ardı etmektedirler.⁵

"Yeni ateizm" genellikle inançlı insanlara karşı hırçın saldırgan ve kavgacı bir tutum içindedir. Savunucuları dinin kötü olduğuna inanır ve bu inançlarını yüksek sesle ve açıkça ifade ederler. Bilim adamı olsunlar veya olmasınlar, "Yeni Ateistler" sıklıkla bilimi araç olarak kullanırlar. "Yeni ateistlerden Richard Dawkins, Sam Harris ve Daniel Dennet gibi isimler güçlü ortak bir amaç etrafında bir araya gelmişler ve sürekli birbirlerinin fikirlerini desteklemişlerdir. "Yeni ateistlerin" kitaplarında ve derslerinde yer alan bilimle ilgili asıl sorun, bahsedilen bilimin saf bilim olmamasıdır. Aksine burada kullanılan bilim Tanrı'nın var olmadığını kanıtlamak amacı güden bir bilimdir. Bu yazarların savundukları şeyler bu sebepten dolayı çoğu kez taraflıdır. Kendi gündemlerini ispatlamak için bilimi eğip bükerler ve çarpıtırlar.⁶ Bu yüzden günümüzde ateizm anlayışı ciddi bir ideolojiye dönüşmüş ve saldırgan bir hal almıştır.

Yeni ateistlerin son dönemdeki en öne çıkan iddiaları ateizmin bilimselliğe, akla ve mantığa en uygun çağdaş düşünüş biçimi olduğu iddiasıdır. Ateistler, bu iddiayı dünya üzerine yaymak ve insanların zihninde soru işareti oluşturarak inançlarından vaz geçirmek amacıyla teknolojik bütün imkânları kullanmaktadırlar. Dünyanın en ünlü ateistlerinden kabul edilen Richard Dawkins bu konuda en çok çalışma yapan kişilerden biridir. Popüler olmuş tüm eserleri de ateizm hakkındadır. Çalışmada ele alınan "*Tanrı Yanılgısı*" kitabı ise onun ateizmi anlatan en ünlü eseridir. "Ateizm savaşı" olarak nitelendirilen Dawkins'in kitabının iddia edildiği gibi akli delillere dayanmış bilimsel bir ateizm anlayışını ne derece ortaya koyabildiğini göstermek amacıyla "*Tanrı Yanılgısı*" kitabı incelenmiştir.

⁵ Antony Flew, *Yanılmışım Tanrı Varmış*, Hasan Kaya-Zeynep Ertan (çev.), İstanbul: Profil Yay, 2012, s. 151.

⁶ Amir D. Aczel, *Bilim Tanrının Varlığını İnkâr Edebilir mi?*, Suat İdil (çev.), İstanbul: Ka Kitap, 2015, s. 25.

Genel Hatları İle Bazı Mantık Yanlışları

Dawkins'in kitabında ne tür mantık yanlışlarının kullanıldığını açıklamadan önce bu yanlışların nasıl yapıldığı konusundan kısaca bahsetmek makalenin daha iyi anlaşılması açısından faydalı olacaktır.

Sahte İkilem Yanlışı

Sahte ikilem aslında öyle olmadığı halde muhatabın sadece iki seçeneği varmış gibi gösterilmesidir. Burada herhangi bir konu ile ilgili tek makul seçeneğin onu toptan kabul etmek ve karşıtını da toptan reddetmek zorunluluğu varmış gibi hissedilir veya karşı tarafta durumun böyle olduğu izlenimi uyandırılır. Bu yanlış, en makul yaklaşımın belki de iki aşırı ucun herhangi birinde değil de onların ortasında bir yerde bulunabilme ihtimalini, daha ölçülü ve mutedil görüşleri benimseme olasılığını, her iki görüşü de kısmen kabul etme gibi seçenekleri bertaraf eder. Oysa çoğu zaman iki aşırılık arasındaki ölçülü ve dengeli görüşler, en makul görüşler olabilmektedir. Bu yanlışın klasik örneği, "Zebra siyah mıdır beyaz mıdır?" sorusudur. Kişi, ya siyah ya da beyaz demeye zorlanmaktadır. Oysa bunlardan birini seçme zorunluluğu olmadığı gibi, böyle bir tercih gerçeklere de uymamaktadır.⁷

Bu yanlış sahte ikilem yanlışı adı da verilmektedir. Konu ile ilgili bir başka örnek şöyledir: -Başkan George W. Bush Kongre ortak oturumuna şöyle hitap eder, (20.09.2001)

"-Şimdi her bölgede her ülkenin alması gereken bir karar var. -Ya bizim yanımızdasınız, ya da teröristlerin".

Bu ifadede net bir şekilde yanlış ikilem hatasının yapıldığını görüyoruz. Seçenekler yalnızca bizim yanımızda olmak ya da teröristlerin yanında olmaktan ibaret değildir. Diğer bir seçenek de hiçbirinin yanında olmamaktır. Böylesi yanlış ikilemlerle karşı karşıya kalındığında, öncelikle sorunun bu ikilemli haliyle uygun bir soru olmadığını zira bu konudaki bütün seçeneklerin bu ikisinden ibaret olmadığını belirtmek, iki ucun dışındaki alternatifleri de ortaya koymak ve mümkün olan bütün alternatifleri hakkaniyetli bir biçimde

⁷ Cafer Sadık Yaran, *İnformel Mantık*, İstanbul: Rağbet Yayınları, 2011, s. 146.

değerlendirmeye almak gerekir.⁸

Çifte Standart Yanılgısı

Çifte standart, kendi savunduğumuz görüşleri ve delilleri değerlendirirken başka, karşı çıktığımız görüşleri değerlendirirken başka standartlar veya kriterler kullanmaktır. Çifte standart sadece delilde değil kullanılan dilde de görülebilmektedir. Bunlardan kaçınmak için, değerlendirme kriterlerini baştan belirlemek ve sonra onları tutarlı ve kararlı bir biçimde bütün verilerin değerlendirilmesinde eşit ölçüde kullanmak gerekir.⁹

Aşırı Genelleştirme veya Aşırı Basitleştirme Yanılgısı

Aşırı genelleştirme, bir grubun sadece bir kısmına uyan bir özelliği onların tamamına atfetmektir. Oysa deneyimlerimiz sınırlı ise iddialarımız da ona oranla sınırlı ve mütevazı olmalıdır. Örneğin eğer New York'a gittiniz ve birkaç kaba adamla karşılaştıysanız "Bazı New Yorklular kabadır" demeniz doğrudur ancak "New Yorklular kabadır" veya hatta "Çoğu New Yorklular kabadır" demeniz doğru olmaz. Aşırı Basitleştirme ise karmaşık fikirleri daha kolay anlaşılacak şekilde basitleştirmek değil, bunu aşırı derece yaparak fikirleri tahrif etmek ve insanları yanlış yönlendirmektir. Örneğin "eğer öğrenciler öğrenmemişse, öğretmen öğretmemiştir" demek aşırı basitleştirmektir. Bu hatadan kaçınmak için yüzeysel fikirleri kabul etmeyi reddetmek ve olayları kendi doğal karmaşıklıkları içinde anlamaya gayret etmek gerekir.¹⁰

Nedensel İlişki Yanılgısı

Nedensel ilişki yanılgıları bazen tümevarımsal bazen de istatistiki akıl yürütmelerinde görülebilir. İki olayın birbirine paralel gelişme göstermesi veya iki olayın karşılıklı olarak birbirini tetiklemesi gibi hususlar, tek yönlü olan neden-sonuç ilişkisi ile karıştırılmamalıdır. Örneğin, Kuzey Avrupa'daki leylek popülasyonu ile çocuk doğum oranı arasındaki istatistiki bir korelasyon görüldüğü iddiasından hareketle bu ikisi arasında nedensel bir ilişki olduğu sonucunu çıkarmak nedensel

⁸ Yaran, *İnformel Mantık*, s. 146.

⁹ Yaran, *İnformel Mantık*, ss. 148-149.

¹⁰ Yaran, *İnformel Mantık*, s.150.

ilişki yanlıştır.¹¹ Sebep-sonuç yanlışı olarak ta isimlendirilen bu yanlıştın sıkça görüldüğü alanlardan biride istatistiktir. Yani bir olgunun sayısal verisinin, sayısal veri olarak ifade edilen bir başka olgunun sebebi olarak varsayılmasıdır. Bu tekniğin önemli bir özelliği sayıların etkileyici kesinliği ile kandırılmış olmamızdır. Öyle bir sayı dizisinin aslında diğer sayı dizisi ile alakasız olduğunu idrak etmeyi ihmal edebiliriz. Benjamin Disraeli, İngiltere'nin eski Başbakanı bir konuşmasında şöyle der;

-“Üç tür yalan vardır: yalanlar, lanet olası yalanlar ve istatistikler.”

John Paulos, matematik profesörü ise şöyle der;

“-Tüm istatistiklerin % 79.48'i hemen oracıkta uydurulmuştur.”

Rıta Mae Brown, feminist düşünür şöyle der; “Her 4 kişiden biri ruh hastalığından muzdariptir. Üç arkadaşınızı kontrol edin. Onlar iyiyse o kişi sizsiniz demektir.” Sebep-Sonuç yanlışlarına başka bir örnek şöyle verilebilir: Melvin ölüyordu. Çok ama çok yaşlıydı hayatı boyunca çok cefa çekmişti. Karısı, Trudy yatağın kenarına oturmuş onun alnını siliyordu. Yetmiş yıldan uzun bir süre birlikte yaşamışlardı.

“-Söylesene Trudy, hani kıt kanaat geçindiğimiz o kriz günlerini hatırlıyor musun?” diye sordu.

Trudy “-Tabi ki hatırlıyorum. Bütün o zamanlarda senin yanındaydım” diye cevap verdi.

“-İki işte birden çalıştığım ve bir yandan da okula gittiğim savaş sonrası o fakirlik yıllarını hatırlıyor musun?”

“-Tabi ki. O zamanda senin yanındaydım, canım”

“-İşimi kaybettiğimde de yanımda mıydın?”

“Elbette, canım. Daima seninle oldum. Her zaman”. Melvin bir an sesiz kaldı sonra sevgi dolu karısına baktı.

“Bak, Trudy. Sanırım kötü şans getiren sendin.”¹²

Tertip ve Taksim Yanlışı

Tertip ya da bileşim (yahut bütünleme) yanlışı, makul gerekçelere

¹¹ Yaran, *İnformel Mantık*, s. 150.

¹² Cathcart; Klein, *Aristoteles ile Bir Karıncayıen Washington'a Gider*, ss. 108-109.

dayanmaksızın, bir bütünün bazı parçalarının özelliklerinden bütünün özelliklerine geçme yanılışıdır. Örneğin, her bir oyuncu tek tek iyi oldukları için bir takımın oyunu kazanacağını savunmak bu hatayı gösterir. Çünkü oyuncular iyi olmasına rağmen aralarında işbirliği olmayabilir ve takım kazanamayabilir. Taksim ve Bölme Yanılışı da bunun tersidir. Örneğin, bir üniversitenin ve dolayısıyla oradaki öğretim üyelerinin iyi olmasından, oradaki her bir hocanın iyi olacağı hükmünü çıkarmak taksim yanılışı işlemektir.¹³

Kanıtı Varsayma Yanılışı

Kanıtlanması gereken şeyi varsayarak gizli bir kanıtı varsayma yapılır. Bunun yolları şunlardır:

1) Başka bir isim kullanarak, örneğin "onur" yerine "itibar", "bakirelik" yerine "erdem" vb. ya da birbirinin yerine geçen kavramlarla, örneğin "omurgalılar" yerine "kırmızı kanlı hayvanlar" denilir.

2) Tartışmalı bir noktayı kabul edilebilir bir genellemeye katarak, mesela tıbbın belirsizliklerle dolu olduğunu ileri sürerken tüm insanlar bilgisinin belirsizliğini varsaymaktır.

3) Eğer tersine iki şey birbirinden çıkarsamıyor ve bunlardan biri kanıtlamak isteniyorsa, diğeri varsayılır;

4) Eğer genel bir önerme ispatlanacaksa her bir tekil önermenin kabul edilmesi ile sağlanır.¹⁴

İsim Seçme Yanılışı

Bir kişinin bir şeye karşı duygusal tutumu, ona işaret etmekte kullanılan terimler kullanılarak sık sık ve kolayca etki altına alınabilir. Daha pozitif terim kullanımı bir şeyi normal olarak kullanılan kelimenin kullanılmasına oranla daha az negatif görünmesini sağlayacak daha pozitif veya nötr bir kelime ifade etmektir. Örnek olarak "sivil ölümler" terimi yerine "yan hasar" teriminin kullanılması verilebilir.¹⁵ Bu yanılış hakkında bir başka kitapta "Çakallık" ismi kullanılarak şöyle bir açıklamada bulunulmuştur. Bu yanılış genellikle insanın yüzüne karşı yapılır ve bir terim gözlerinizin önünde daha hafif

¹³ Yaran, *İnformel Mantık*, s. 150.

¹⁴ Arthur Schopenhauer, *Eristik Diyalektik*, İstanbul, Sel Yayınevi, 2012, s. 22.

¹⁵ Yaran, *İnformel Mantık*, s. 176.

ve ya daha yumuşak bir terim ile yer değiştirir. Bu ustaya kullanıldığında yapılan hileyi anlayamazsınız örneğin; Avrupa'da ve günümüz Türkiye'sinde isteğe bağlı kürtaj taraftarlığı kadın hakları ya da tercih yanlıları olarak ortaya çıktılar. Hâlbuki burada gizlenmiş olan şey çocuğu anne karnında öldürmektir. Doğal olarak kendilerine çocuk öldürme taraftarları demeyeceklerdir. İşte burada ortamı bulanıklaştırıp, belirsizleştirerek diğerlerine oradan uzaklaştırıp hedefe ulaşma çabası vardır. Başka bir örnek ise, bir adam ana caddede yürürken onu durdurup “Rappaport! Sana ne oldu böyle? Sen kısa boylu, şişman bir adamdın. Oysa şimdi uzun boylu, zayıf bir adam olmuşsun. Eskiden iyi giyinen, temiz bir adamdın. Şimdi ise saçın, sakalın birbirine karışmış”.

Diğer adam “Ben Rappaport değilim” der. Ve adam cevabı yapıştırır “Demek adını da değiştirdin!”

Cumhuriyetçi bir danışman olan Frank Luntz, “İşe yarayan sözler” adlı kitabında politikacılara şunları tavsiye eder: Telefon dinleme yerine elektronik sinyal alma, sondaj çalışması yerine enerji araştırması, vergi reformu yerine vergi mevzuatında sadeleştirme¹⁶ denilerek güzel bir aldatmaca yapılabilir.

Etiketleme Yanlışı

Muhalifin karşımıza çıkardığı bir iddiayı kısa yoldan saf dışı bırakmak ya da en azından üzerine şüphe gölgesi düşürmek için onu nefret edilen bir kategoriye dâhil ederiz. İddianın bu kategoriye sadece hafif bir benzerlik veya başka iğreti bir bağlantı içinde görünmesi yeterlidir. Mesela “bu yapılan hainliktir, zalimliktir, utanmazlıktır” sözü gibi. Bunu yaparken iki şey varsayılır: 1) Bu iddianın gerçekten söz konusu kategoriye özdeş olduğu veya en azından onun içinde yer aldığıdır. 2) Bu kategorinin önceden çürütülmüş olduğu ve doğru tek bir kelime bile içermediğidir.¹⁷

Korkuluk Adam Yanlışı

Korkuluk adam veya bostan korkuluğu yanlışı, muhatabın görüşünün reddedilmesi veya bertaraf edilmesi daha kolay olacak şekilde kötü yansıtılması, abartılarak sunulması, tahrif edilerek

¹⁶ Cathcart; Klein, *Aristoteles ile Bir Karıncayiyen Washington'a Gider*, s. 36.

¹⁷ Schopenhauer, *Eristik Diyalektik*, s. 64.

belirtilmesidir. Gerçek bir adama nispet ile kargaları ürkütmek için bahçe kenarına yapılmış içi saman dolu, ceket giydirilmiş ve şapka takılmış korkuluk ne kadar gerçekten uzaksa ve bir tür hile ise, bir kişinin güçlü kanıtını önce zayıf gösterip sonra o zayıf halini çürütmek de informel bir kanıtlama yanlışı veya hilesi sayılır. Bu hilede muhatabın savunduğu görüş, gerçek gücü ve delilleri ile değerlendirilmeden eleştirilip gözden düşürülmüş olur. Bu taktik ile karşılaştığını anlayan kişi, kendi delillerinin karikatürize edilmesine izin vermemeli, delillerini en güçlü ve somut hali ile yeniden ortaya koymalıdır.¹⁸

Gerçeğin Yeniden Tanımlanması Yanlışı

Bu yanlışı, siyasetçilerin oldukça sık başvurduğu bir yanlıştır. Politikacılara ve siyaset uzmanlarının cesaretini, düpedüz ortaya koydukları bir çelişki yakalandığında, bunları ele alış biçimlerinden daha çarpıcı olarak hiçbir şey gösteremez. Evet, bazen "hatalar yapılmıştır" diye itiraf ederler, tam olarak hataları yapanın kim olduğu sorusunu göz ardı etmeyi ihmal etmezler. Ancak bu oldukça zayıf bir bahanedir. Mantık hatalarını bilenler bu tür bahanelere başvurmaz onlar yeni bir hileye başvururlar. Gerçeğin kendisinin tanımına ve değiştirdikleri bu tanımlarla ne hata yaptım demeleri gerekir nede dilleri sürçmüş olur bilakis mutlak doğruyu anlattıklarını söylerler. Amerikan eski başkanı Ronald Reagan yaptığı epistemolojik savuşturmayı örnek olarak sunuyoruz. Biz rehinelere karşılık silah veya herhangi başka bir şey takas etmedik-Tekrar ediyorum, bunu yapmadık- ve yapmayacağız. Ronald Reagan, 13 Kasım 1986.

Rehinelere karşılık silah takası yapmak üzere Humeyni'yle iş birliği yapma niyeti taşımadığım söylemeliyim. Ronald Reagan, 6 Aralık 1986.

Birkaç ay önce, Amerikan halkına rehinelere karşılık silah takası yapmadığımı söylemiştim. Kalbim ve gönlümden geçenler bana hala bunun doğru olduğunu söylüyor, fakat gerçekler ve bulgular böyle olmadığını söylüyor. Ronald Reagan, 4 Mart 1987.

Gazetecilerin bu davanın üzerinde durup aslında rehinelere karşılık silah takası yapmış olduğunu göstermeye devam etmesinden sonra

¹⁸ Yaran, *Informel Mantık*, s. 160.

Başkan gerçekleri her seferinde çok iyi kalıbına uydurarak tanımlamıştır.¹⁹

***Tanrı Yanılgısı* Kitabındaki Mantık Yanlışları**

Bu makalede Dawkins'in "*Tanrı Yanılgısı*" adlı kitabı, "mantık yanlışları" açısından incelenerek sıkça kullanılmış olan yanlışlardan bahsedilecektir.

Einstein'ın Ateist Olduğu İddiasında "Gerçeği Yeniden Tanımlama" Yanlışı

Kitap, toplam on bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölümün ana başlığı "İçten İnanan Bir İnançsız"dır. Bu bölümde yazar, bir bilim insanı olan Einstein'nin ateist olduğu üzerinde durmuştur. Zira Dawkins, dünyanın en ünlü bilim adamı olan Einstein'in ateist olduğunu ispatlamayı, ateizm anlayışının bilimsel bir anlayış olduğunun önemli bir ispatı olarak görmüştür. Bu iddiasını gerçekleştirebilmek için de deizm ve panteizm gibi inanç çeşitlerine farklı anlamlar yükleyerek tanımlamalar yapmıştır. Daha sonra bu tanımlamalara dayanarak Einstein'in ateist olduğunu okuyucularına inandırmaya çalışmıştır. Dawkins kitabında şöyle der: Bir "deist", doğaüstü bir zekâya inanır ancak bu zekânın eylemleri öncelikle evreni kontrol eden kanunları düzenlemekle sınırlıdır. "Deist Tanrı" asla daha sonra müdahale etmez ve kesinlikle insan meselelerine özel bir ilgi duymaz. Panteistler doğaüstü bir Tanrı'ya hiç inanmazlar ancak Tanrı kelimesini doğanın ya da kâinatın ya da işleyişe hükmeden kanunların doğaüstü olmayan eş anlamlısı olarak kullanırlar. Ancak, bu eş anlamlılık doğaüstücülüğü içermez. Deistlerin Tanrı'sı Teistlerinkinden farklı olarak duacılar cevap veremez ve günahlar veya günah çıkartmalarla ilgilenmez. Düşüncelerimizi okumaz ve değişken mucizeler ile müdahale etmez. Deistler ile panteistler arasındaki ayırım, deist Tanrı'nın bir çeşit kozmik zeka olması, evrenin kuralları için mecazi ya da şiirsel eş anlam olmaktan öteye geçmesidir. Panteizm uyarılmış ateizmdir. Deizm sulandırılmış teizmdir.²⁰

Yukarıda yapılan panteizm tanımı, bilinen kabul gören panteizm

¹⁹ Cathcart; Klein, *Aristoteles ile Bir Karıncayıen Washington'a Gider*, ss. 132-133.

²⁰ Dawkins, *Tanrı Yanılgısı*, s. 25.

tanımından tamamıyla farklıdır. Panteizm'in felsefe ve dini literatürdeki tanımı şöyledir: Panteizm yaratılanla yaratılan şeyler arasında ayrılık tanımayan, Tanrı ile kâinatın tek varlık olduğunu iddia eden ve temeli eski Yunan'a dayanan doktrindir.²¹ Başka bir deyişle panteizm, Tanrı'yla evrenin bir ve aynı olduğunu öne sürer; sonlu ve sınırlı dünyanın ezeli-ebedi, sınırsız ve mutlak varlığın bir parçası, görünüşü ya da tezahürü olduğunu savunur.²² Ateist için Tanrı hiç yokken, panteist için aksine Tanrı her şeydir yahut her şey Tanrı'dır.²³

Görüldüğü gibi panteizm'in gerçek tanımı ve içeriği ile Dawkins'in yaptığı panteizm tanımı arasında hiçbir benzerlik bulunmamaktadır. Dawkins panteizm'i kendine göre yeniden yorumlamış ve ateizm ile aynı şey olduğunu okuyucularına inandırmaya çalışmıştır. Kitapta Dawkins'in ifadeleri şöyle devam eder: "Tanrı incedir ancak kötü niyetli değildir" ya da "Tanrı zar atmaz" ya da "Evrenin yaratılmasında Tanrının seçme hakkı var mıydı" gibi ifadelerdeki Einsteinciliğin deistik değil de panteistik olduğunu ve kesinlikle teistik olmadığını düşünmek için her türlü sebebe sahibiz. "Tanrı zar atmaz" cümlesi "Her şeyin kalbinde rastgelelik yatmaz" olarak tercüme edilmelidir. "Evrenin yaratılmasında Tanrının tercih hakkı var mıydı?", "Evren herhangi bir başka yolla meydana gelebilir miydi?" anlamına gelir. Einstein "Tanrı" sözcüğünü tamamen mecazi ve şiirsel anlamda kullanıyordu. Stephen Hawking ve yer yer dinsel mecazın diline kayan çoğu fizikçi de öyle der.²⁴

Burada da görüyoruz ki Dawkins, panteizm ile ateizmin aynı şey olduğuna inandırmış olmanın verdiği güçle, Einstein, panteist olan bir ateist olarak ilan edilmiştir. Yukarıda görüldüğü gibi kelimelere mecazi anlamlar yüklemekle kalınmamış "böyle tercüme edilmelidir, ya da şu anlama gelir" gibi cümlelerle zorlama anlamlar yüklenip gayet açık olan cümlelere bambaşka anlamlar verilme gayreti içine girilmiştir. Adeta "ben yaptım oldu" anlayışı ile şekillendirilmeye çalışılmış sözler bir edebilik içermediğine göre bu sözleri mecazi anlamda kabul etmek ya da

²¹ Ahmet Nedim Serinsu, *Dini Terimler Sözlüğü*, Ankara: MEB Yayınları, 2009, s. 294.

²² Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, s. 1245.

²³ Cafer Sadık Yaran, *Din Felsefesine Giriş*, İstanbul: Dem Yayınları, 2012, ss. 116-117.

²⁴ Dawkins, *Tanrı Yanılısı*, s. 25.

“Einstein şiirsellik olsun diye Tanrı kelimesini kullanıyor aslında o Tanrıya inanmıyor” diyebilmek, bu değerli bilim adamının fikirlerini kişinin kendi görüşleri doğrultusunda saptırarak gerçeği, kendi fikirlerine uyacak şekilde tanımlamaya çalışmak demektir. Mantık ilminde bu duruma “Gerçeği Yeniden Tanımlama Yanlışı” adı verilmektedir.

Açık şekilde yapılmış olan bu yanlış Einstein zamanında da yapılmış olacak ki Einstein, bu durumdan şikâyetini açıkça belirtmiştir. Konu hakkında Jammer kitabında şöyle der: Einstein ateist olarak anılmaya sürekli karşı çıkmıştı. Mesela Prens Hubertus ile yaptığı bir sohbette “Beni asıl sinirlendiren şey Tanrı diye bir şey olmadığını söyleyen insanların görüşlerini desteklemek için benden alıntı yapmalarındır” demişti. Einstein ateizmi reddediyordu, çünkü bireysel bir Tanrı anlayışını kabul etmeyişi Tanrı’yı inkâr etmek olarak görmüyordu.²⁵ Dawkins, aynı zamanda, kitabında Einstein’ın Tanrı hakkındaki sözlerinden insanların işlerine geleni seçtiklerini ifade ederek bu durumun büyük bir yanlış olduğuna vurgu yapıyor. Ancak görülüyor ki ironik bir şekilde Dawkins de aynı hatayı işliyor.²⁶

Araştırmada karşımıza çıkan diğer bir sonuç şudur ki; Einstein ateist olmayı kabul etmediği gibi panteist olmadığını da gayet açık ve net ifadelerle açıklamıştır. Einstein, Spinoza’nın Panteist olmasına dikkat çekerken aslında kendisinin ne ateist ne de panteist olduğunu açık biçimde dile getirmektedir: Ben ateist değilim ve kendime panteist diyebileceğimi de düşünmüyorum. Aslında çok sayıda farklı dilde yazılmış yüzlerce kitapla dolu bir kütüphaneye giren küçük bir çocuğa benziyoruz. Çocuk bu kitapları mutlaka birisinin yazmış olduğunu biliyordur ama bu kitapların nasıl yazıldığını bilmez. Bu kitapların yazıldığı dilleri anlamaz. Çocukta kitapların gizemli bir düzene göre yerleştirildiğine dair belli belirsiz bir kuşku uyanır ama bu gizemin ne olduğunu bilemez. Bence en akıllı insanın bile kafasındaki Tanrı düşüncesi bu çocuğun haline benzemektedir. Evrenin muazzam bir düzen ve belirli kurallar çerçevesinde işlediğini görür ama bu kuralları pek anlamayız. Belirli sınırları olan aklımız, takımyıldızlarını hareket

²⁵ Antony Flew, *Yanılmışım Tanrı Varmış*, İstanbul, Profil Yayınları, 2012, s. 98.

²⁶ Aczel, *Bilim Tanrının Varlığını İnkâr Edebilir mi?*, s. 91.

ettiren gizemli gücü kavramaktadır.²⁷

Ortaya çıkan argümanlar gösteriyor ki Einstein Tanrı'nın varlığına inanan bir bilim insanıdır. Dawkins'in kendi fikirleri doğrultusunda yaptığı tanımlamalar ve açıklamalar mantık hatalarından "Gerçeği Yeniden Tanımlama Yanılgısı" grubu içine giren yanlış olmaktan öteye geçememiştir. Özetle bu konuda Einstein şunları ifade etmiştir: Şuna hiç şüphe yok ki, dünyanın rasyonelliği ya da idrak edilebilirliğine duyulan dini sezgi benzeri inanç, üstün bir düzenin araştırıldığı bütün bilimsel çalışmaların ötesindedir. Kendisini deneyimler dünyasında ortaya koyan üstün akla duyulan, yoğun bir hisle örülmüş olan bu sarsılmaz inanç, benim Tanrı anlayışımı temsil etmektedir.²⁸

Dinin Saygı Duvarıyla Örülmesi İddiasında "Kanıtı Var Sayma" Yanılgısı

Dawkins, aynı bölümde 'Hak edilmemiş saygı' başlığı altında dine duyulan gereksiz saygıdan bahsetmektedir. Dawkins'in konu hakkında açıklaması şöyledir. "Toplumumuzda neredeyse herkesin kabul ettiği şöyle yaygın bir sanı vardır: Dinsel inanç bilhassa saldırılara karşı savunmasızdır ve olağan dışı kalınlıkta bir saygı duvarıyla korunması gereklidir ki bu saygı her insanoğlunun birbirine göstermekle yükümlü olduğu saygıdan farklı bir sınıftadır."²⁹ Görüldüğü gibi dinsel inançların saldırılara karşı savunmasız olduğuyla ilgili bir açıklamada bulunulmuş ancak bu tezi ispatlayacak bir delil ortaya konmamıştır. Bu durum açık bir "Kanıtı Var Sayma" yanılgısı olarak ortaya çıkar. Burada şu soruların sorulması gerekir. Dinlerin savunmasız olduğu kanısı nereden gelmektedir? Bu iddia ile ilgili ciddi bir bilimsel araştırma yapılmış mıdır? Şayet yoksa (açıklamaya bakarsak öyle gözüküyor) herhangi bir delil ortaya koymadan öne sürülen bu iddia bilimsel ve doğru olarak kabul edilemez.

Aynı zamanda konu ile ilgili araştırma yaptığımızda dinin savunmaya ihtiyacı olmadığına dair birçok örnek de karşımıza çıkar. Mesela sonuçları 2001 yılında açıklanan ünlü insan Genomu projesini yürüten ABD ulusal insan Genomu Araştırma Enstitüsünün Başkanı

²⁷ Flew, *Yanılmışım Tanrı Varmış*, s. 99.

²⁸ Emre Dorman, *Mordern Bilim: "Tanrı Var"*, İstanbul, İstanbul Yayınevi, 2011, s. 13.

²⁹ Dawkins, *Tanrı Yanılgısı*, s. 26.

Francis Collins, 27 yaşına dek bir ateist olarak yaşamıştır. Ateizmden vazgeçmesini sağlayan süreç, bazı hastalarının din sayesinde büyük manevi güç kazandıklarını fark etmesi ile başlamıştır. Daha sonra, ünlü Hristiyan düşünür C. S. Lewis'in Tanrı'nın varlığı ile ilgili rasyonel argümanlarını incelemiş ve bunlardan etkilenmiştir. Görünen o ki, Collins doğayı inceledikçe Allah'ın varlığına daha çok kanaat getirmiş; DNA da bulunduğu "muazzam bilgi" ise onu Tanrı'nın varlığı konusunda kesin olarak ikna etmiştir.³⁰

Günümüzde Darwinizm'de "canlıların kökeni" iddiası ateizmi çıkmaza sokan önemli bir sorundur. Darwin'in bu sorunu çözdüğü sanıldı. Oysa Darwinizm özellikle 1980'lerden bu tarafa ciddi bir bilimsel kriz içindedir. Bulunan fosiller, evrim teorisinin "hayat ağacı"nı bir türlü doğrulamamaktadır. En basit canlıda bile rastlanan olağanüstü komplekslik, organizasyon ve bilgiye "tasarım" dışında ikna edici bir cevap getirilememektedir. Bu durum göstermektedir ki dinin değil ateizmin savunulmaya ihtiyacı vardır. Bunun en güzel ispatı son otuz-kırk yılda ortaya çıkan verilerdir. Bilimsel sonuçlar önce evrenin bir başlangıcı olduğunu göstermiştir. Oysa ateizm "Evren sonsuzdan beri vardır" argümanına dayanmaktadır. Daha sonra evrendeki fiziksel ve kimyasal kanunların şaşırtıcı biçimde, tam da insan yaşamı için gereken değerlerde olduğu ve burada çok hassas bir ayarlama (*fine tuning*) bulunduğu anlaşılmıştır. O nedenle ki uzun yıllar ateist olan ünlü İngiliz fizikçi Fred Hoyle "öyle gözüküyor ki, bir süper-akıl, fizik ve kimyayı düzenlemiş" demek ihtiyacını duymuştur.³¹

Bu noktada şunu belirtmek gerekir ki eskiden hep "insanlar niçin Tanrı'ya inanır?" diye sorulur ve bir dizi psikolojik faktörler (ölüm sonrasında korkmak ya da güçlü bir varlığa sığınmak gibi) sayılırken artık "insanlar niçin ateist olur?" diye de sorulmakta ve yine buradaki psikolojik faktörler incelenmektedir.³² Örneğin evrim teorisinin kurucusu sayılan Darwin'in inancının yok olmasının sebebinin, gördüğü bilimsel kanıtlardan ziyade, yaşadığı psikolojik travma ile ilgili olduğu iddia edilmektedir. Onu dini inançtan soğutan en büyük

³⁰ Akyol, *Bilim, Din ve Ateizme Dair Modern Ezberlerin Sonu*, s. 33.

³¹ Akyol, *Bilim, Din ve Ateizme Dair Modern Ezberlerin Sonu*, s. 47.

³² Akyol, *Bilim, Din ve Ateizme Dair Modern Ezberlerin Sonu*, s. 15.

etkenin, kızı Annie'nin 10 yaşında iken hastalanarak ölmesi olduğu ifade edilmiştir. Darwin'in üç kuşak sonradan torunu olan Randal Keynes, *Annie'nin kutusu: Darwin, kızı ve insan evrimi* adlı kitabında bunu detaylarıyla anlatmıştır. Aslında bu travma Darwin'e has da değildir. Newyork Üniversitesi psikoloğu Paul C. Witz, *Ateizmin Psikolojisi*, adlı 1999 basımı kitabında önde gelen ateist düşünürlerin çoğunun şaşkıncu biçimde sorunlu aile hayatlarına sahip olduğunu inceler.³³

Demek oluyor ki Tanrı inancı kör ve dayanaksız bir inanç değildir. İnsanlar bilim, akıl ve mantığın gösterdiği yolu takip ettikleri müddetçe Tanrı'yı bulabileceklerdir. Görünen odur ki, günümüzde "inancın" değil "ateizmin ve ateistlerin" savunulmaya ve korunmaya ihtiyaçları vardır. Çünkü günümüzde bilim, ateizmi değil, inancı ve Tanrı'nın varlığını desteklemektedir. Sonuç olarak ifade etmek gerekir ki Dawkins'in yaptığı çıkarım yanlış bilgiler vermekle kalmayıp; bunları kanıtlanmış ve kesin bilgilermiş gibi sunması "Kanıtı Var Sayma" yanlışı olarak karşımıza çıkmaktadır, bu nedenle yapılan açıklamalar mantık yanlışı olmaktan öteye geçememektedir.

Dua Deneyi İddiasında Tertip Yanlışı

Dawkins'in bu bölümde büyük dua deneyi başlığı altında bir tez öne sürer ve bunu bir örnekle ispatlamaya çalışır. Yazarın "Tanrı'ya iman" konusunda şöyle bir iddiası vardır: İnançlı insanların Tanrı'ya inanıyor olmalarının en büyük sebebi ettikleri duaların Tanrı tarafından kabul edileceğine inanmalarındandır. Bu inancı çürütmek için Dawkins bir deneyden bahseder. Deney şöyledir; Darwin'in kuzeni olan Francis Galton dua etmenin insanlar üzerindeki etkisini bulmak için rastgele seçilmiş arazi parçalarına dua edip bitkilerin daha hızlı yetişip yetişmeyeceğini görmek üzere arazinin birine dua eder, diğerine etmez. Yetişen bitkilerin boylarında dua edilen arazi ile edilmeyen arasında hiçbir fark yoktur.³⁴ O halde Tanrı duayı kabul etmemiştir. Dolayısıyla Tanrı yoktur.

Büyük dua deneyi diye başlıkla tanıtılan deneyi daha iyi anlayabilmek için dua ne demektir bu konuyu biraz açalım. Dua

³³ Akyol, *Bilim, Din ve Ateizme Dair Modern Ezberlerin Sonu*, ss. 44-45.

³⁴ Dawkins, *Tanrı Yanılgısı*, s. 64.

sözlükte “çağırarak, seslenmek, istemek, yardım talep etmek” anlamına gelir. Dini literatürde ise dua insanın bütün benliğiyle Tanrı’ya yönelerek tüm isteklerini O’na arz etmesi demektir. Duanın ana gayesi insanın Tanrı’ya halini arz etmesi ve O’na niyazda bulunması olduğuna göre dua, Tanrı ile kul arasında bir diyalog anlamını taşır.³⁵ Yani dua özünde Tanrı’ya inanan insanların yaptığı bir eylemdir. Çünkü dua insanın inandığı sonsuz güç ve kudret sahibi Rabbi ile arasında bir köprü kurmasıdır. Hatta dua dünya üzerinde pek çok dinde bir ibadettir, zikirdir ve Tanrı’ya saygı göstergesidir. Yoksa insanlar Tanrı’yı test etmek için dua etmezler. Tam tersi insanlar Tanrı’ya inandıkları için dua ederler. Yani burada dua bir sebep değil sonuçtur. Bu nedenle sonucun sebep olarak gösterildiği bir deney doğru bir deney değildir. Dolayısıyla kanıt yanlış bir kanıttır ve bu çalışmaya da ancak mantık ilminde “Kanıtı Var Sayma” yanlış denilebilir. Aynı zamanda deney olduğu iddia edilen bu çalışmada her seferinde farklı sonuç çıkması ihtimali oldukça yüksektir. Hâlbuki bilimsel deneylerin her ihtimali göze alarak sayısız tekrar edilmesi gerekir. Şayet her seferde aynı sonuç çıkıyorsa bunun bilimsel bir değeri vardır. Aksi takdirde tek bir örnekle ve sadece bir kere deneyerek bilimsel çalışma yapılmaz. Yapılırsa da bunun bilimsel bir anlamı olmaz. Neticede, bu duruma mantık biliminde tek bir sonucu bakarak genel bir sonuç varma yanlış yani “Tertip Yanlış” da denir.

Ayrıca şu hususu belirtmek gerekir ki bilim somut ve ölçülebilir şeylerle uğraşır. Oysa dua somut değildir ve ölçülemez. Dua diye bir parametre kullanarak bir bilimsel çalışma yapılamaz. Diyelim ki dua bir şekilde ölçülebilir hale getirilse bile önceden de belirttiğimiz gibi duanın olmazsa olmazı duayı yapan kişinin, dua ettiği şeye yani Tanrı’ya inanmasıdır. Darwin’in kuzeni ve aynı zamanda ateist olan Galton’un inanmadığı bir Tanrı’ya dua etmesi ne kadar samimi olabilir?³⁶ Dawkins bu deneyin ardından hastaların iyileşmek için dua etmesinin gereksiz ve anlamsız olduğundan bahseder. Ancak burada şu örneği hatırlatmak gerekir ki insan Genomu projesini yürüten ABD ulusal insan Genomu Araştırma Enstitüsünün Başkanı Francis Collins, 27 yaşına dek bir ateist

³⁵ Karagöz, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, s. 128.

³⁶ Erhan Aşan, *Yanılgılar ve Tanrı*, İstanbul, Kavim Yayıncılık, 2011, s. 77.

olarak yaşamıştır. Collins'in ateizmden vazgeçmesini sağlayan süreç, "bazı hastalarının din sayesinde büyük manevi güç kazandıklarını" fark etmesi ile başlamıştır.³⁷

Aynı zamanda Dawkins'in yaşamında rehber edindiği evrim teorisinin mimarı sayılan Charles Darwin 1876'da (67 yaşında) yazdığı yaşam öyküsünde Tanrı'ya çocukken ettiği duaları ve karşılığını aldığını şöyle anlatmaktadır: "Okul yaşamımın ilk günlerini anımsıyorum; zamanında varmak için çok hızlı koşmak zorunda kalıyordum; hızlı bir koşu genelde başarılı olmama yetiyordu. Bununla birlikte, kuşku içinde kalıp bana yardım etmesi için Tanrı'ya dürüstçe yakardığım zaman, hızlı koşmanın değil, yakarmanın bana nasıl yardımcı olduğunu anımsıyorum. Bana nasıl yardımcı olunduğu genelde hayret vericiydi"³⁸ diyerek duanın kendisine nasıl yardımcı olduğunu anlatmaktadır.

Son olarak da şunu belirtmek gerekir ki inananların çoğunun "Tanrı dualarını kabul ediyor" diye inandıklarını söylemek aynı zamanda mantık biliminde "Aşırı Genelleme" yanlışı olarak kabul edilir. Bir araştırma yapmadan dua eden insanlara bu ithamda bulunmak bilimsel olmadığı gibi etik de değildir.

Yahudi Tanrısıyla İlgili İddialarda "Etiketleme" Yanlışı

Tanrı Yanılgısı kitabında "Yahudilerin Tanrı'sı" olarak ifade edilen cümleler incelenmiştir. Dawkins eski Ahit'in Tanrı'sı hakkında şöyle der: Tartışmaya açık olarak bütün hayali karakterler arasında en tatsız olanıdır. Kıskanç ve bundan gurur duyan, dar kafalı, adaletsiz, bağışlamak bilmez bir hâkimiyet bağımlısı, kindar, kana susamış, bir etnik temizlikçi, eşcinsel düşmanı, ırkçı, bebek katili, soykırımcı, evlat katili, bir salgın hastalık gibi tehlike saçan megalomanyak, sadomazoşist, kötücül, döneke, bir zorba ve bir kadın düşmanıdır.³⁹

Burada insanların kişisel tercihleri içinde ve kutsalları olarak değer verdikleri Tanrı kavramı hakkında pek çok mantık hatasının yapıldığı görülüyor. Görünen en bariz mantık hatası ise "Etiketleme "yanlışı" dır. Gerçi ağır itham ve hakaretler içeren bu sözler mantık hatasından daha

³⁷ Akyol, *Bilim, Din ve Ateizme Dair Modern Ezberlerin Sonu*, s. 33.

³⁸ Caner Taslaman, *Evrin Teorisi Felsefe ve Tanrı*, İstanbul, İstanbul Yayınevi, 2016, s. 113.

³⁹ Dawkins, *Tanrı Yanılgısı*, s. 36.

öte evrensel etik kurallarına ve bilimselliğe yakışır bir tavır olarak kabul edilmez olduğunu belirtmek gerekir. Ancak, burada mantık yanlışlarından bahsedildiğine göre öncelikle ifade edilmesi gereken yanlış, insanların bilinçaltında ön yargılar ve olumsuz fikirler oluşturacak şekilde “Etiketleme” yanlışları yapılmıştır denilebilir. Diğer taraftan, Yahudilikteki Tanrı kavramında eleştirilecek ya da açıklamaya kavuşturulması gereken noktalar bulunabilir. Ancak bu açıklanması gereken noktalar, sadece Yahudilik Dinine aittir. Hal böyle iken Dawkins’in diğer dinlere genelleme yapması ve tüm dinlerde Tanrı anlayışı böyledir imajı vermeye çalışması aynı zamanda “Aşırı Genelleme” yanlışını da yapması demektir.

Burada şunu da ifade etmek gerekir ki kitabının sonraki bölümlerde ateistleri eleştiren insanları saygısızlıkla, edepsizlikle hatta vahşi olmakla suçlayan Dawkins’in Yahudi Tanrı’sı ile ilgili bu yaklaşımı, aslında eleştirdiği insanlarla aynıdır.

Dinsel Tören Kavramında “Korkuluk Adam” Yanlış

Dawkins kitabında “Dinin kökeni” başlığı altında dini törenler hakkında bir takım açıklamalarda bulunmuştur. Şimdi bu açıklamalara bir göz atalım; Bir evrimci için dinsel törenler, “güneşli bir orman açıklığında dolaşan tavus kuşları gibi göze çarparlar” (Dan Dennett’in ifadesi). Dinsel davranış karınca banyosunun ya da çardak inşasının insanoğlundaki daha açık hale getirilmiş eşdeğeridir. Zaman israfıdır, enerji israfıdır ve sıklıkla bir cennet kuşunun tüylerinde olduğu gibi aşırı derecede şatafatlıdır. Din, dindar bireylerin hayatlarını tehlikeye attığı gibi, diğerlerinin de hayatlarını tehlikeye atar. Binlerce insan belirli bir dine sadık olmaları yüzünden işkenceye uğramıştır.⁴⁰

Yukarıdaki açıklamalarda okuyanların bilinçaltını olumsuz etkileyecek şekilde ifadelerin kullanıldığını görüyoruz. Aynı zamanda hangi dine ait törenden bahsedildiği açıklanmayarak konu kapalı ve genel bir havaya sokulmuştur. Eğer bütün dinlerin törenlerinin böyle olduğu kast ediliyorsa ki açıklama bunu gösteriyor, bu kesinlikle “Aşırı Genelleme” yanlışını ortaya çıkarır. Nitekim pek çok dinde ibadetler oldukça sadedir. Örneğin, İslam dininde ibadetlerin hiçbiri gösteriş

⁴⁰ Dawkins, *Tanrı Yanılgısı*, s. 153.

içermez. Namaz kılarken kıyafetinizin sizi örtmesi ve temiz olması yeterlidir; oruç tutarken bu ibadetin hiç kimsenin haberinin olmasına gerek yoktur; hac yaparken tüm hacılar ihram denilen sade beyaz bir kıyafet giyerler ve dil, ırk, zenginlik gibi ayrımlar olmadan inandıkları tek Tanrı'ya birlikte ibadet ederler. Bunun yanı sıra dinin insanların hayatını hangi sebepten tehlikeye attığı açıklanmamış yine genel ifadelerle din itici hale getirilmeye çalışılmıştır. Dawkins'in bildiği bir örnek varsa (ki yok gibi görünüyor) bunu bize açıklaması gerekmez miydi? Bu noktada Dawkins belirsizliklere dayanarak, "inanınların ibadetleri" hakkında aşağılayıcı hatta korkutucu ifadelerle insanların bilinçaltında olumsuz fikirler oluşturmak istemiş, amacına ulaşmak için de mantık yanılıslarından "Korkuluk Adam Yanılısını" kullanmıştır.

Dawkins kitabının sonraki bölümlerinde ateizm savunması yaparken şu tarz ifadeler kullanarak "Bir ateist kötülük yaptı diye bu ateizme ya da tüm ateistlere maledilemez kötülük o kişi ile alakalı ateizmle değil" tarzında savunmalar yapacaktır. Ancak görüldüğü gibi kendisi konu din ya da dindar insanlar olduğunda "Aşırı Genelleme" yanılısını sürekli kullanacak ithamlarını bu genellemeler üzerinden yapacaktır.

İyi Olmak İçin Dört Sebep İddiasında "Sahte İkilem" Yanılısı

Bu bölümün ana başlığı "Ahlakın kökeni neden iyiyiz?" dir. Dawkins "Dindar insanların çoğunun, din olmadan bir insanın nasıl iyi bir kişi olacağını veya olmasını bırakın nasıl iyi bir insan olmak isteyeceğini hayal etmede zorlandığını" ileri sürerek bölümde bu ve bunun gibi soruları tartışacağını ifade eder. Dawkins bir insanın iyi ya da ahlaklı olma durumuna özgecilik adını verecektir. Özgeciliğin Darwinci anlayışta karşılığı kısaca "Sen benim sırtımı kaşı ben de seninkini" mantığıdır.⁴¹ Dawkins insanların birbirine karşı iyi olmalarının sebebini dört maddede açıklayarak şöyle açıklamıştır: Şimdi bireylerin birbirlerine karşı özgecil, cömert, ya da "ahlaklı" olmasını açıklayan dört iyi Darwinci sebebimiz var. İlk olarak genetik akrabalığın özel durumu vardır. İkinci olarak karşılıklı verme yani bireye yapılan iyiliklerin geri dönmesi ve geri döneceği "beklentisiyle" iyilik yapılması

⁴¹ Dawkins, *Tanrı Yanılısı*, ss.194-199.

vardır. Ara vermeden devam edersek üçüncüsü cömertlik ve kibarlık konusunda bir üne sahip olmanın Darwinci faydası vardır. Dördüncüsü ise, eğer Zahavi haklıysa, (İsraili hayvan bilimci Amotz Zahavi) özgecil verme, baskınlığın ya da üstünlüğün bir reklamı olabilir. Dikkat çekici cömertliğin taklit edilemez gerçek reklamı satın almak için bir yol olarak kullanması şeklinde özel bir ek faydadır⁴² demistir.

Görüldüğü gibi Dawkins “iyi, ahlaklı olmayı” tamamıyla beklenti, karşılık üzerine kurgulamıştır. Bu Dawkins’de bencil bir ahlak anlayışı olduğunu göstermektedir. Açıklamalar yakından incelendiğinde karşımıza çıkan mantık yanışları şunlardır: İlk maddede “Yuvarlak Konuşma Yanışı” denilen yanış göze çarpmaktadır. Nitekim “Genetik akrabalığın özel bir durumu vardır.” denilerek oldukça kapalı bir ifade kullanılmıştır. Şayet kastedilen akrabalar aralarındaki kan bağından dolayı iyilik yapıldığıysa burada karşımıza farklı sorunlar çıkacaktır. Örneğin her akraba birbirine iyi davranmakta mıdır? Davranmıyorsa bu nasıl açıklanacaktır? Ya da akraba olmadıkları halde karşılıksız birbirini seven birbirine iyilik yapan insanlar yok mudur? Eğer varsa ki (olduğu karşı konulmaz bir gerçektir) bunda da özel bir durum söz konusu mudur? Daha birçok bu ve bunun gibi pek çok soru karşımıza çıkacaktır. İşte bu sebeple; kullanılan yuvarlak ifadeler tatmin edici kabul edilemez. Aslında Dawkins’in iyi olmak için dört sebebine bir bütün olarak bakıldığında “Sahte İkilem” yanışı ön plana çıkartıldığı görülmektedir. İnsanlar ya bu dört sebepten dolayı iyilik yaparlar; ya da iyilik yapmazlar. Sanki üçüncü bir şık yokmuş gibi göstermeye çalışmıştır. Oysaki iyilik yapmak için pek çok farklı sebepler bulunabilir. Örneğin, bunlardan biri de karşılık beklemeden insanın içindeki güzel duyguların dışı vurumu olarak iyilik yapabilmektir. Ancak burada görülüyor ki iyilik denilen kavram oldukça basite indirgenmeye çalışılarak iyilik eşittir çıkar noktasına getirilmiştir. Hâlbuki insanlık var olduğundan beri iyilik denilen kavram varlığını sürdürerek insanlık için vazgeçilmez bir değer olmuştur. İlk bölümde adından sıkça bahsettiğimiz ünlü bilim adamı, Einstein iyi insan kavramının önemini řu sözlerinde vurgular: “Aptallara göre insanlar;

⁴² Dawkins, *Tanrı Yanılgısı*, s. 201.

ırk, cinsiyet, milliyet, yaş, statü, renk, din ve dil başta olmak üzere 8'den fazla kategoriye ayrılırlar. Hâlbuki olay bu kadar karmaşık değildir. İnsanlar sadece 2'ye ayrılırlar: İyi ve kötü insanlar." Yine Einstein iyi insanlarla yaşama isteğini şu sözlerle anlatır: "Akıllı ve iyi niyetli insanlara özgü bir ada olması için neler vermezdim; öyle bir yer olsa ben bile vatansever kesilirdim." Kuran-ı Kerim'de İsrâ Suresi yedinci ayetinde "İyilik ederseniz kendinize etmiş olursunuz, kötülük yaparsanız yine kendinize yapmış olursunuz" buyrulur.

İnsanoğlu hem tüm isteklerini tek başına gerçekleştiremeyecek kadar güçsüz, hem de sevgi, aşk ve merhamet gibi duygularla donatılmış çok özel bir varlıktır. İnsanlar iyiliği yapmayı da kendisine yapılmasını da elbette her zaman arzu etmiş, bu konuda yüzyıllardır kitaplar yazılmış, felsefeler geliştirilmiştir. Hatta "iyi" olarak nitelendirilebilecek davranışlar toplumsal kural haline getirmişlerdir. Bunun yanı sıra pek çok anlayış ve düşünce sisteminde asıl iyiliğin karşılık beklemeden yapılması gerektiğidir. Karşılık bekleyerek yapılan iyilikler insanlar tarafından iyilik değil çıkarıcılık olarak algılanmıştır. Kısacası iyilik insanlık için vazgeçilmez bir kavramdır. Çünkü iyilik, sevgi, aşk ve merhamet gibi duyguların en güzel şekilde dışa vurumu dur. Ya çıkar için yaparsın ya da iyilik yapmazsın demek, hem iyilik kavramını küçümsemek hem de "Sahte İnkilem" yanılışı" yapmak demektir.

Dawkins iyiliğin ve ahlaklı davranışların sebeplerini bu şekilde açıkladıktan sonra "Eğer Tanrı yoksa iyi olmak niye" başlığı altında şunları söyler: Dindar bir insan bu soruyu önüne koyduğunda (ve çoğu bunu yapar) beni aniden cezbeden şey bir meydan okumada bulunmaktadır: İyi olmaya çalışmakta ki tek sebebinin Tanrı'nın onayını ve ödülünü almak ya da kınaması ve cezalandırmasından sakınmak olduğunu mu kastediyorsun gerçekten? Bu ahlaklılık değildir, yalnızca yağcılık yapmaktır, dalkavukluktur, her hareketini gözetleyen ve hatta bütün sahte düşüncelerini bile izleyen gökyüzündeki büyük gözetleme kamerasına veya kafanın içine yerleştirilmiş küçük dinleme aletine rol yapmaktır.⁴³

Dawkins yukarıda iyiliğin dört sebebinden bahsederken bir insanın

⁴³ Dawkins, *Tanrı Yanılışı*, s. 209.

ancak çıkar amacıyla iyilik yapacağını ifade etmişken şimdi Tanrı'nın onayını ya da ödülünü almak için iyi olmayı yağcılık ve dalkavukluk yapmak olarak tanımlaması kafa karıştıran bir durumdur. Eğer kişiler insanlara yaranmak yâda başka çıkar ilişkilerinden dolayı iyilik yapılabilecekse Tanrı'ya yaranmak için niye iyilik yapılmasın? Yani insani çıkarlar için iyilik yapmak son derece makul görülürken Tanrı'nın sevgisini kazanmak için yapılan iyiliklerin dalkavukluk olarak algılanması gayet açık bir "Çifte Standartlık" yanlıştır.

Konuyu bitirmeden önce şu hususu belirtmek gerekir ki Dawkins'in yapmış olduğu bu mantık yanlışlarının temelinde ateizm inancının temelini oluşturan Darwinizm'in "evrim teorisi" anlayışında "iyilik" kavramının bir sorun olmasıdır. Çünkü Darwinizm, hayatın "yaşama mücadelesi" ile ortaya çıktığını ileri sürer. Bu mücadele, her bireyin bencil bir yaşam savaşı sürdürdüğünü öngörmektedir. Dahası, böyle olmayan davranışların da "hayatta kalma değeri" taşımadığı için elenmesi gerekir. Çünkü eğer bir canlı fedakârlık yapıp kendini tehlikeye atıyorsa, aldığı risk yüzünden yaşama şansı azalır. Yani fedakârlık, evrim teorisine göre yaşama ihtimalini ortadan kaldıran bunun için de elenmesi ve olmaması gereken bir davranıştır.⁴⁴ Bu nedenle Dawkins'in iyilik kavramı hakkındaki yanlış fikirleri onun ateizm inancının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Hitler ve Stalin ile İlgili Yorumlarda "Çifte Standart" Yanlışı

Burada peki ya Hitler ve Stalin? Onlar ateist değil miydiler? Başlığını görüyoruz. Konu hakkında Dawkins'in görüşleri şöyledir: "Hitler ve Stalin ateistlerdi. Bu konuda ne diyeceksiniz". Din konusunda yapılan halka açık hemen hemen her konferansımın ardından ve aynı zamanda radyo söyleşilerimin çoğunda bu soru ortaya atılır. Kavgacı bir tavırla sorulan bu soru, kızgın bir şekilde iki varsayımla yüklüdür: Stalin ve Hitler ateist olmakla kalmayıp (1) ayrıca korkunç kötülükleri ateist oldukları için yapmışlardır (2). Varsayım (1) Stalin için doğrudur ve Hitler için şüphelidir. Fakat varsayım (1) her koşulda anlamsızdır. Çünkü varsayım (2) yanlıştır. Varsayım (1) den yola çıkılarak diğerlerini düşünmek tamamen mantık dışıdır. Hitler ve Stalin ortak noktalarının

⁴⁴ Akyol, *Bilim, Din ve Ateizme Dair Modern Ezberlerin Sonu*, s. 27.

ateizm olduğunu kabul etsek bile ikisinin de bıyıkları vardı, tıpkı Saddam Hüseyin gibi. E ne olmuş? İlginç olan soru, kötü (veya iyi) bireylerin dindar veya ateist olup olmadıkları değildir. Şeytanı zihinlere teker teker sayarak dindar ve ateist kötülerin yoklamasını yapmanın peşinde değiliz.⁴⁵ Stalin bir ateistti ve Hitler büyük ihtimalle değildi; Fakat eğer bir ateist olsaydı bile Hitler-Stalin tartışmasının sonucu oldukça basittir. Bazı ateistler kötü eylemler sergiliye bilir. Ancak bu kötülükleri ateizmin adına yapmazlar.⁴⁶

Hatırlanacağı üzere Dawkins, bundan önceki bölümlerin neredeyse tamamında inançlı olarak iddia edilen kişilerin yaptığı kötü bir eylemden yola çıkarak; bütün dinleri ve inananlarını genelleyerek aynı sınıf içinde değerlendirmiş, bunun sonucunda tüm dinlere ve inanan insanlara ağır ithamlarda bulunmuştur. Kitapta bu yanılışa dair fazlaca örnekler bulunduğu için birkaç yeni örnek daha ekleyerek konuya açıklık getirilebilir. Örneğin Dawkins, *Çağdaş Özgür Düşünce* dergisinin editörünün mektup arşivinden bir bölüm aktarır. Ancak, mektubu yazan kişi ismen belirtilmediği gibi kişisel özellikleri de bilinmemektedir. Mektubun bir kısmı şöyledir: Şeytana tapan pislikler... Lütfen ölü ve cehenneme gidin... Dilerim rektum kanseri gibi acılı bir hastalığa yakalanır ve yavaş yavaş, acı çekerek ölürsünüz. Böylece taptığınız şeytanla tanışırsınız... Hey ahbab bu din özgürlüğü dediğiniz şey bir halta benzemiyor... Bu yüzden siz i...ler ve le... O lar tedbiri elden bırakmayın ve nerelerde dolaştığınıza dikkat edin çünkü Tanrı sizi her zaman görüyor... Eğer bu ülkenin kurulmasına sebep olan temelleri ve bu ülkeyi sevmiyorsanız s...r olup gidin, cehenneme kadar yolunuz var. Tanrının neden böylesi vahşi bir savunmaya ihtiyaç duyduğunu düşünüldüğünü merak etmeden duramıyorum. İnsan onun kendisini idare etmekte fazlasıyla yeterli olduğunu düşünmüş olmalıdır. Unutmayın ki bütün mektup boyunca böylesine vahşice küfür edilen ve tehdit edilen editör kibar ve sevimli bir genç kadındır.⁴⁷

Yukarıda belirtildiği gibi kimin tarafından yazıldığı bile belli olmayan kötü ve çirkin sözlerle dolu bir mektup inançlıların bu tür

⁴⁵ Dawkins, *Tanrı Yanılısı*, s. 251.

⁴⁶ Dawkins, *Tanrı Yanılısı*, s. 256.

⁴⁷ Dawkins, *Tanrı Yanılısı*, s. 196.

ifadeler kullanan insanlar olduğuna dair delil gösterir gibi sunulmaktadır. Bu kötü örneği tüm inançlılara genellemek çok ciddi bir mantık hatası işlemek demektir. Dawkins'in yukarıda belirttiği gibi bir ya da birkaç ateistin yapmış olduğu yanlışlar, bütün ateistlere mal edilemez şekilde açıklamada bulunurken konu inançlı kişiler olduğu zaman tamamen farklı bir tavır sergileyerek "Çifte Standart" yanlışı yapmaktadır.

İnancını Değiştiren Kişilere Karşı "Çifte Standart" Yanlışı

Dawkins, dokuzuncu bölümde bir tiyatro oyuncusunun ateist olma hikâyesini övgü dolu sözlerle kaleme almıştır. Dawkins'in ifadeleri şöyledir: Amerikalı komedi oyuncusu Julia Sweeney'den ve onun dinin kusurlarını kapatmak ve çocukluğunun Tanrı'sını yetişkinliğindeki kuşkulardan kurtarmak yolunda giriştiği azimli ve sevgi dolu olan komik mücadelesinden bahsetmeliyiz. Julia'nın arayışı mutlu sonla bitti ve şimdi o her yerdeki genç ateistler için beğenilecek bir rol model *Tanrının gitmesine izin vermek* isimli gösterisinin sonuç kısmı belki de gösterinin en dokunaklı sahnesidir.

Her şeyi denemiştir. Ve sonra... Dönerken eve işten, evimin arka bahçesinde, kafamın içinde küçücük minicik minnacık bir sesin fısıldadığını fark ettim. Ne kadar zamandır oradaydı, emin değilim fakat aniden ses bir derece daha yükseldi "Tanrı Yok" diye fısıldadı. Ve onu duymazdan gelmeye çalıştım. Fakat ufacak bir miktar daha yükseldi ses. "Tanrı Yok, Tanrı Yok. Aman Tanrım, Tanrı Yok" ve titredim. Saldan düşüyor gibi hissettim ve sonra düşündüm: "Fakat yapamam. Tanrıya inanmamayı becerebilir miyim bilmiyorum. Tanrıya ihtiyacım var. Yani bizim birlikte bir geçmişimiz var." "Fakat Tanrıya nasıl inanılmayacağını bilmiyorum. Bunu nasıl yapabilirsiniz bilmiyorum. Yataktan nasıl kalkabilirsiniz, günü nasıl geçirebilirsiniz?" dengemi kaybettiğimi hissettim...düşündüm.. Pekâlâ, sakinleş, şimdi sadece "Tanrıya inanmama gözlüklerini" giyip dene bir an için, sadece bir saniye için. Yalnızca "Tanrı yok" gözlüğünü tak ve etrafa hızlı bir bakış at ve hemen çıkart onu ve gözlüğü taktım ve etrafa baktım. Belirtmekten utanıyorum ki ilk başta başım döndü. Gerçekten şöyle düşündüm, "Peki dünya nasıl duruyor gökte? Yani yalnızca uzayda savrulduğumuzu mu kastediyorsunuz? Bu çok savunmasızca!" Dışarı fırlayıp Dünya'yı

yakalamak istedim, sanki uzaydan ellerime düşecekmiş gibi. Ve sonra hatırladım, "Ah tabi, çekim kuvveti ve açılal moment, güneşin etrafındaki dönüşümüzü büyük ihtimalle çok çok uzun zaman boyunca sürdürecektir"

"*Tanrının Gitmesine İzin Vermek*"i bir Los Angeles tiyatrosunda izlediğim bu sahne beni derinden etkiledi. Özellikle Julia bize iyileşmesinin haberini veren bir gazeteyle anne-babasının verdiği tepkiyi anlatınca: İlk gelen telefon annemden ve daha çok bir çığlık şeklindeydi. "Ateist mi? Babam aradı ve şöyle dedi: "Ailene ihanet ettin, okuluna, şehrine" sanki Ruslara gizli sırlar satmış gibiydim. İkisi de bundan sonra benimle konuşmayacaklarını söyledi. Babam "Hatta artık cenazeme bile gelmeni istemiyorum" dedi. Telefonu kapattığımda düşündüm, "Sadece beni vazgeçirmeye çalışıyorlar" Julia Sweeney'in yeteneğinin bir yönü de sizi aynı anda hem ağlayıp hem de güldürmesi: Düşünüyorum da artık "Tanrıya İnanmıyorum" dediğimde anne babam biraz hayal kırıklığına uğramıştı fakat bir ateist olmak tamamen başka bir şeydi.⁴⁸

Aşağıda gösterilen örnekler aslında önceki bölümlerde yanlış örneklendirme olarak zikredilmişti. Dawkins bu dinsel temellere dayanmayan delilleri delil gibi göstermiş ve bu delillerle alay etmişti. Dikkat edersek aşağıda alay edilen örneklerle takdir edilen örneklerin ne kadar benzediği görülebilir. Katıksız İstekten Kanıt: Tanrıya inanıyorum! Tanrıya inanıyorum. İnanıyorum, İnanıyorum, İnanıyorum. Tanrıya inanıyorum! O halde Tanrı vardır.⁴⁹

Dawkins bu ve benzeri kanıtlara komik muhteşem kanıtlar diye alay ederken; oyuncu Julia'nın ateist olmasını anlatan tiyatro oyununda zikrettiği aynı şekilde bir sesin ona Tanrı yok! Tanrı yok! Diye seslenmesini oldukça etkileyici buluyor. Yine kişisel deneyim Kanıtı diye bahsettiği ve alay ettiği bir başka örnek şöyledir: Üniversite arkadaşlarımdan diğerlerine göre daha akıllı ve olgun olanlarından (oldukça dindar olan) biri, İskoç adalarında kamp yapmaya gitmişti. Gece yarısı o ve kız arkadaşı çadırın içinde bir iblisin sesini duyup

⁴⁸ Dawkins, *Tanrı Yanılısı*, s. 298.

⁴⁹ Dawkins, *Tanrı Yanılısı*, s. 84.

uyandılar; Bu, hiçbir kuşkuya yer bırakmaksızın bizzat şeytandı: ses her açıdan şeytaniydi. Arkadaşım bu korkunç tecrübeyi hiçbir zaman unutmadı ve bu onu daha sonra papazlara sürükleyen etkenlerden bir tanesiydi. Genç halim bu korkunç hikâyeden etkilenmişti ve bu hikâyeyi, Oxford'daki Rose ve Crown barında stres atan hayvan bilimcilere nakletmişti. İçlerinden iki tanesinin deneyimli kuş bilimci oldukları ortaya çıktı ve ikisi de kükreyerek güldüler. “Man Adalı Yelkovan Kuşu!” Diyerek neşe ile bağırdılar. İçlerinden biri, bu türün şeytanı çığılığı ve kakkahasının ona sayısız dillerde “Şeytan Kuşu” şeklinde yerel lakap kazandırdığını ekledi.

Dawkins'in olay hakkındaki yorumu şöyledir: Birçok insan Tanrı'ya inanır çünkü kendi gözleri ile onun (ya da bir meleğin ya da hüznü bir bakirenin) suretini gördüklerine inanırlar. Ya da Tanrı kafalarının içinde onlarla konuşur. Bu kişisel deneyimden kanıt, bir Tanrı isteyenlere en ikna edici gelen kanıt türüdür. Ancak onlar dışındakiler ve psikoloji hakkında az çok bilgi sahibi olanlar için en az ikna edici olanıdır.⁵⁰ Bu noktada şu soruları sormak gerekir. Peki ya Julia'nın duyduğu sesi psikolojiden anlayanlar ikna edici kabul edilebilir mi? Ya da Tanrı'ya inanmama gözlüklerini takıp etrafa bir bakış atmak veya bir saldan düşüyor gibi hissetmek ancak Tanrı'ya inanmak istemeyenler için ikna edici bir kanıt olabilir. Ancak objektif ve bilimsel düşünen insanlar için böyle bir açıklama tatmin edici olamaz.

Dawkins önceki bölümlerde alay ettiği çocukça bulduğu davranış örneklerinin benzerlerini Julia'da da görmüştür. Ancak nedense gerek Julia'nın inanmama gözlüklerini takmasından gerekse hayali sesler duymasından kendi tabiri ile derinden etkilenmiş ve kendisini örnek bir ateist olarak okurlarına sunmuştur. Burada yapılan bir “Çifte Standart” yanlısını zikretmemek mümkün değildir.

Sonuç

Her şeyin hızla sömürüldüğü, değersizleştirildiği ve duyguların anlamsızlaştırılmaya, hatta en kutsal değerlerin bile yok edilmeye çalışıldığı bir dünya içinde yaşamaktayız. Bazen iletişim araçları yoluyla bazen de yayınlanan kitaplarla inananların kafalarında soru işaretleri

⁵⁰ Dawkins, *Tanrı Yanılgısı*, s. 86.

oluşturulmakta, inandığı değerler aşağılanarak insanlar kendi kültür ve inançlarından uzaklaştırılmaya çalışılmaktadır. Adeta insanların tek bir kültür haline getirilerek asimile edilmeye gayret gösterildiği gözlemlenmektedir. Özellikle, söz konusu çabaların inanç noktasında yoğunlaştığı görülmektedir. Nitekim bu çalışmada ele alınan "*Tanrı Yanılgısı*" adlı kitabın önsözünde Richard Dawkins bu düşüncesini "eğer bu kitap amaçladığım şekilde çalışırsa, kitabı eline alıp kapağını açan dindar okuyucular, okuyup ellerinden bıraktıklarında birer ateist olmuş olacaklar" şeklinde açıkça ifade etmektedir.

Makalede, bu kitabın incelenmek istenmesinin dayanağını bütün bu iddialı açıklamalar oluşturmaktadır. Kitap incelenirken varılan sonuçların objektif ve bilimsel olabilmesi için her bilimin genel yöntemi olan mantık bilimi kullanılmıştır. Bu sayede iddia edildiği gibi ateizmin akla ve bilime uygun bir düşünce ve yaşam tarzı olup olmadığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Ancak, kitaba genel itibarla bakıldığında yazarın bir bilim adamı olması ve "bilim adamları bir iddiayı ortaya atarken bilimsel verilerle konuşur" düşüncesi hâkim iken kitap irdelendikçe yazarın ateizmi ispatlamaya çalışmak yerine inancı ve inançlıyı karalama yöntemini izlediği fark edilmiştir. Bu karalama da daha çok mantık yanlışlarını yanıltıcı bir taktik olarak kullanarak yapılmıştır. Tam bu noktada kitaptaki mantık yanlışlarını ifade etmenin önemi bir kez daha anlaşılmalıdır. Zira mantık yanlışlarını öğrenmenin ana gayeleri içinde bulunan "Şerri şer olsun diye değil de ondan korunmak için öğrendim, Şerri hayırdan ayıramayan şerrin içine düşüverir!" ilkesi bu durumu açık bir şekilde ifade eder.

Konunun uzmanları olan yazarlar "*Tanrı Yanılgısı*" kitabının genel olarak bilimsel bir ateizm anlayışını ortaya koymaktan ziyade "Tanrı'ya imana" karşı dogmatik saldırgan bir yöntem izlediği konusunda hemfikirdirler. Gerçi kitabın kapak kısımlarında konu hakkında uzman olmayan pek çok ateist kişinin reklam içerikli ifadeleri yer almıştır. Ancak bilinmelidir ki uzman olmayan bu kişilerin bireysel fikirleri delil kabul edilemeyeceğinden bu ifadeler "Uygun Olmayan Otorite" olmaktan ileri gidememiştir.

Netice itibarı ile Richard Dawkins kitabını yazarken bir bilim adamı objektifliği ve bilimselliğinden ziyade ateizmi bir yaşam tarzı

olarak seçen ve bu fikirlerini insanlığa kabul ettirmek için kendini adanmış bir ateist olarak karşımıza çıkmıştır. Dawkins'in kitabında inananlara ve inançlılara karşı bir bilim insanına yakışmayacak derecede ağır hakaretlerde, aşağılamalarda bulunması ve saldırgan tutumu, onun tarafgir ruhunu açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Kitabı incelerken ortaya çıkan ve altı çizilmesi gereken diğer bir husus da kitapta ateizmi kanıtlayacak kayda değer bir delilin bulunmamasıdır. Ateist deliller ifade edilirken sürekli varsayımlarla yola çıkılmış; hiçbir sonuca varılmadan yine varsayımlarla konu kapatılmaya çalışılmıştır. İnsanları ateist yapmak için kullanılan yöntem, ateizmi bilimsel olarak ispatlamaktan ziyade dinlere ve inananlara saldırarak gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Ancak, bu saldırıların tamamı mantık yanlışları içeren bilimsel gerçekliği olmayan saldırılardır.

Çalışmada “*Tanrı Yanılıgısı*” kitabındaki tüm mantık yanlışlarını incelemeyip, bariz gözükten ve sık sık tekrar edilen yanlışlıklardan bahsedilmesine rağmen, “Burada aslında şu yanlışta da var” denilebilecek pek çok yanlışla da karşılaşmıştır. Kısacası kitap, hakkında ne kadar çok reklam yapılırsa yapılsın içeriğindeki yanlışlıklardan dolayı inandırıcılığını kaybetmiş bir kitaptır. Bu noktada şu da söylenebilir; geçmişten günümüze ateizm, akli, bilimsel ve mantıki delillere dayanmayan ispatlanamamış bir akım olmaktan öteye geçememiştir. Nitekim ateizmi objektif olarak inceleyen her insanın bu gerçeği görmesi zor olmayacaktır.

Kaynakça

Aczel, Amir, D.; *Bilim Tanrının Varlığını İnkâr Edebilir mi?*, Suat İdil (çev.), İstanbul: Ka Kitap, 2015.

Akyol, Mustafa; *Bilim, Din ve Ateizme Dair Modern Ezberlerin Sonu*, İstanbul: Etkileşim Yayınları, 2012.

Ayşan, Erhan; *Yanılgılar ve Tanrı*, İstanbul: Kavim Yayıncılık, 2011.

Cathcart, Thomas; Klein, Daniel; *Aristoteles ile Bir Karıncayiyen Washington'a Gider*, Nihan Yeğengil (çev.), İstanbul: Pegasus Yayınları, 2011.

Cevizci, Ahmet; *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 2010.

Dawkins, Richard; *Tanrı Yanılgısı*, Tunç Tuncay Bilgin (çev.), İstanbul: Kuzey Yay, 2012.

Dorman, Emre; *Modern Bilim: Tanrı Var*, İstanbul, İstanbul Yayınevi, 2011.

Flew, Antony; *Yanılmışım Tanrı Varmış*, Hasan Kaya-Zeynep Ertan (çev.), İstanbul: Profil Yayınları, 2012.

Karagöz, İsmail; *Dini Kavramlar Sözlüğü*, Ankara: DİB. Yayınları, 2015.

Kılıç, Cevdet; *İslam Felsefesi*, Ankara: Nobel Yayınları, 2015.

Schopenhauer, Arthur; *Eristik Diyalektik*, Ülkü Hıncal (çev.), İstanbul: Sel Yay, 2012.

Serinsu, Ahmet, Nedim; *Dini Terimler Sözlüğü*, Ankara: MEB Yayınları, 2009.

Taslaman, Caner, *Evrin Teorisi Felsefe ve Tanrı*, İstanbul, İstanbul Yayınevi, 2016.

Yaran, Cafer, Sadık; *Din Felsefesine Giriş*, İstanbul: Dem Yayınları, 2012.

Yaran, Cafer, Sadık; *İnformel Mantık*, İstanbul: Rağbet Yayınları, 2011.

Yazır, Elmalılı, M., Hamdi; *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul: Huzur Yayınevi, 2005.

